

veľký prach, pretože sedela na voze, ktorý ho v skutočnosti vytváral. Žalúdok, pľúca, pečeň, rovnako ako iné časti sú veľmi dobre usposobené pre svoje účely, a predsa sú vzdialené od akejkoľvek krásy. Na druhej strane, jestvuje veľa krásnych vecí, v ktorých nenájde ideu užitočnosti. A odvolávam sa na prvé a najprirodzenejšie pocity každého človeka a pýtam sa, či pozorovanie krásneho oka, pekne krojených úst, alebo dobre sformovanej nohy vyvoláva nejaké idey o tom, že sú dobre usposobené na pozeranie, jedenie alebo beh. Akú ideu užitočnosti vzbudzujú kvety, najkrajšia časť rastlinného sveta? Je pravda, že nekonečne múdry a dobrý Stvoriteľ vo svojej štedrosti často pridal k veciam, ktoré pre nás stvoril ako užitočné, ešte aj krásu: to však nedokazuje, že idea užitočnosti a krásy sú jedna a tá istá vec, alebo že nejakým spôsobom vzájomne na sebe závisia.

7

/Skutočné účinky spôsobilosti

Keď som vylúčil proporciu a spôsobilosť z podielu na kráse, vôbec som nemienil povedať, že by nemali nijakú hodnotu alebo že by v umeleckých dielach mali zostať mimo pozornosti. Umelecké diela sú skutočnou sférou ich pôsobnosti a tu sa plne uplatňujú. Kedykoľvek múdrosť nášho Stvoriteľa chcela docieľiť, aby na nás hocičo zapôsobilo, neprenechal uskutočnenie svojho zámeru pomalej a neistej činnosti nášho rozumu, ale obdaril danú vec silami a vlastnosťami, ktoré sa vzpierajú rozumu a dokonca aj vôli tým, že zmocniac sa zmyslov a predstavivosti, ovládnu dušu skôr, než je rozum pripravený alebo sa k nim pridať, alebo im protirečiť. Božiu múdrosť, hodnú velebenia, odhaľujeme v jeho dielach iba dlhým a usilovným rozmýšľaním; keď ju však odhalíme, je jej účinok nielen v spôsobe, akým sa o nej dozvedáme, ale aj v jeho povahe veľmi odlišný od účinku, ktorým nás vznešené a krásne zasahuje bez akejkoľvek prípravy. Ako veľmi sa odlišuje uspokojenie anatóma, ktorý odhaľuje používanie svalov a pokožky — vynikajúce usporiadanie svalov pre rôzne pohyby tela a obdivuhodné tkanivo pokožky, čo je zároveň ochranou a aj východiskom z tela i vstupom doň — ako veľmi sa líši takéto uspokojenie od afektu, ktorý zachváti obyčajného človeka pri pohľade na nežnú, hladkú pokožku a všetky iné pekné časti, ktorých krásu možno vnímať aj bez osobitného skúmania! V prvom prípade pozeráme na Stvoriteľa s úctou a chválou, no objekt,